

Vull fer una confessió que em fa un borrall de vergonya, però que és real: em costà quatre i cinc vegades de sentir-ho, entendre què volien dir quan cantaven «Fuet prim m'agrada!», perquè —deixant de banda que és una construcció de poc nervi català— de les dues síl·labes de «fu-et» en feien una de sola, és a dir, una sola nota musical. El llatí, per exemple, els clavaría fort a aquesta mena de deturpadors.

També vull considerar dos errors un xic especials que perviuen en el català que parlen avui. El primer és aquell calc tan freqüent de «posar pals a les rodes», és a dir, «poner palos en las ruedas». Sí, en castellà és bonic, però això no ha de desorientar ningú; és un exemple flagrant de com els inexperts es deixen condicionar per les estructures del castellà. Tota l'expressió és rebutjable i, dintre seu, la paraula «pals». En tot cas hauria de dir *posar bastons a les rodes*, ja que *pal* en català és un tronc gruixut, llarg com el del telèfon, com el de la porteria, el qual una persona no pot manipular fàcilment —bé que prou diem *el pal del fregall*, *el pal de l'escombra*, i està ben dit. I com cal dir-ho, doncs? Així: *posar entrebanca, posar-hi pegues, ésser un esgarriacries, ficar-s'hi traveser, aigualir la festa*, i tants d'altres.

L'altre és aquell de numerar les successives escaïences d'una cas tal com les numera el castellà; poden ser numerades, però tal com ho fa el català. Per exemple: «Li ha donat dues oportunitats i li dóna una tercera», és a dir «... y le da una tercera». En tot cas hauria de dir: ... *i li'n dóna una de tercera*, perquè, després de l'article indefinit, el català col·loca el partitiu de davant l'adjectiu. Però és que el català tampoc no ho diu així. Cal dir: ... *i li'n dóna una altra*, o ... *i n'hi dóna una altra*. Havent-ne mencionat dues, és més que clar que l'*altra* és la tercera. Vegem-ho amb un altre exemple. Un locutor de lluny deia: «Ha tret sis discos i ara està a punt de treure un setè.» Calia que

digués: ... *i ara està a punt de treure'n un altre, el setè, o el que farà set*. Tots dos excel·lents.

Molts utilitzen l'expressió castellana «tirar la toalla» al peu de la lletra en català: «tirar la tovallola». I tenim l'apagat, per poquíssim usat, *tirar el barret al foc*, que ja em direu quina és més bonica.

Igualment molts fan anar l'expressió «buscar els tres peus del gat», és a dir, «buscar los tres pies del gato», quan tenim la nostra tan bonica que diu: *cercar la lluna en un cove*.

Anant per la via pública, trobes més d'una tanca publicitària que diu, invitant que t'hi anunciïs, puix que està en blanc: «Anuncia't», quan hi ha de dir: *Anuncia-t'hi*, puix que et convida a anunciar la teva empresa en aquest lloc en blanc, lliure i a la vista.

En infinits programes d'activitats, agendas, plans de festes, etc., veiem escrit, referent a l'activitat en qüestió «Organitza», «Finança», «Col·labora», «Participa», per *Ho organitza*, *Ho finança*, *Hi col·labora*, *Hi participa*. «Edita i presenta Neus Bonet», i han de dir: *Ho edita i presenta Neus Bonet*.

Per fi no em puc estar de dir —*conceptum sermonem quis posset retinere?*— que la meua doctora de circumstàncies em demanà, arran de l'aparició d'una taca de fongs: «Gossos té?», és a dir, «¿Perros tiene?» I calia que digués: *Que teniu gossos?*, o *I de gossos, que en teniu?*

¿No fóra ja hora que els professionals, la classe rectora catalana, posés un petit esforç d'endrec i respecte, i de bon gust, i de bon exemple, en el català que parla? ♦

PERE ORTÍS

El castellà s'encomana... i tant!

És el que va respondre la velleta que feia de conserge al centre que la Unió Catalanista tenia al carrer de la Canuda; abans, és clar, de la guerra del trenta-sis. Sembla que en una ocasió s'hi va presentar la policia per tal de fer un escorcoll al local; com que la conserge anava responent en català a totes les preguntes que li feien, la van amonestar dient-li: «Usted tendría que aprender el castellano.» I ella va respondre: «Mirin, el castellà no cal aprendre'l, perquè s'encomana...»

Una vegada més, detallarem uns quants d'aquests mots i d'aquestes expressions que proliferen en els mitjans de comunicació de massa, en les tertúlies radiofòniques o televisives, etc., per aquella tendència encomandissa.

Vet aquí, doncs, que hem sentit més d'un cop parlar de *honestitat*, de *coiuntura*, de *gelos* i de *sutileses*, en comptes de *honestedat*, *conjuntura*, *gelosia* i *subtileses*. En certa ocasió, referint-se una locutora a Felip V —i considerant que era un individu més aviat escanyolit i de poca estatura—, es va expressar així: «perquè, quan va tenir el poder a les mans, aquell nano», etc. Un mot que, independentment de ser una forma popular, en certa manera castellanitzada, i derivada de la genuïna *nan*, pot tenir un to afectuós i, per tant, no gaire adequat si parlem d'un dictador. Potser la locutora hauria estat més encertada dient, per exemple, «aquell milhomes»...

Sembla que al País Valencià van posar de cap per avall un retrat d'aquell rei. Si s'hagués tractat d'una estàtua, segurament que no l'haurien posada de cap per avall, perquè

els hauria donat una feinada de por; més aviat l'haurien feta caure, l'haurien tirada a terra, però no l'haurien pas *tombat* (traduint el castellà *tumbar*), perquè podria semblar que l'havien girada cap a un altre costat. És clar que podem dir: «Una ventada ha tombat alguns arbres», significat que els ha inclinat fins a ajeure'ls, però ja veiem que es tracta d'una altra acceptió del verb *tombar*.

Hem sentit dir, encara, parlant d'un historiador o d'un cronista molt documentat, que hi entenia un niu. Una altra expressió desfigurada, que vol substituir la popular «saber-ne un niu» (de coses). De fet, n'hi hauria hagut prou de dir que el cronista hi entenia molt, o d'allò més, o una cosa de no dir, etc.

Si som amatents —sense un excés de zel (no pas de «cel»!, com hem sentit pronunciar aquell mot darrerament)—, anirem corregint el llenguatge de mica en mica, a poc a poc, un pas rere l'altre. I recordarem que convé sempre parar compte en els mots i les expressions que emprem, com dirien en terres lleidatanes. ♦

ROSER LATORRE I GAIA

Frases poc entenedores o poc clares per mor de mots inadequats

És força fàcil de col·leccionar frases incorrectes si escoltem amb esperit crític els mitjans de comunicació. Un cop més, doncs, n'exposarem unes quantes per fixar-nos en els mots inadequats que s'hi han utilitzat.

1. Vés a mirar el foc, perquè l'olla aixeca butllofes.

2. En aquest monument s'aprecia bé la trencadissa de Gaudí.

3. Els seus oncles van tenir, fa dos dies, un accident involuntari.

4. No sé si això queda bastant clar, o què.

5. Ara, els forners tenen molts tipus de pas.

6. L'advocat tindrà quatre hores per anar.

7. Sentireu les òlibes que refilen.

8. Sí, ell és el qui porta les rendes.

9. No solament no els han convençut, sinó que ni s'han adreçat.

1. Si una olla aixeca butllofes, potser l'hauréu d'ensenyar a un dermatòleg, perquè ens aconselli. Quan una olla bull, el líquid que conté no fa butllofes, sinó bombolles.

2. Sembla, segons la frase, que Gaudí va fer miques la part d'algun monument que no devia ser del seu gust. El qui parlava es devia voler referir, de fet, al «trencadís», un mot que descriu, en les obres de Gaudí, la manera característica de tractar la *rajola* o el *mosaic*.

3. És clar que els accidents són normalment involuntaris, si més no per part dels accidentats. Si són provocats, els qui els provoquen no acostumen a sofrir-ne les conseqüències.

4. Si dubtem de la claredat d'una exposició o de les nostres paraules, preguntarem si «queda prou clar». El mot *bastant*, per bé que té valor quantitatiu, en aquesta frase és un castellanisme que tradueix la forma *bastante*.

5. Si els forners tenen molts tipus de pas, és que potser poden entrar o sortir per portes diverses. El qui parlava es devia referir als «pans», és a dir, el plural de «pa», que afegeix una ena davant la essa de plural, com altres mots acabats en vocal aguda (*balcó* - *balcons*; *musulmà* - *musulmans*...).

6. Aquest advocat deu tenir problemes digestius greus, perquè li concedeixin quatre hores «per anar» i desplaçar-se fins a l'excusat, una paraula avui poc usada (el DIEC remet a «comuna») i que em recorda el director de la meua escola d'infantesa, quan deia: «Si algun alumne necessita anar a l'excusat, que aixequi el dit.» Evidentment, a la frase exposada calia afegir-hi un complement circumstancial de lloc que acompanyés el verb «anar», o el pronom «hi» fent aquella funció.

7. La persona que va expressar-se així, em sembla que no havia sentit mai cantar una òliba. El cant de l'òliba és més aviat una mena de crit monòton; i ara penso concretament en el Pla d'Urgell, on les òlibes són anomenades «meuques» per la semblança del seu crit amb aquest mot (deixem córrer, ara, les referències mal intencionades, és clar...).

8. Si porta les rendes d'aneu a saber quin propietari, es deu tractar d'algun administrador. Però en aquesta frase no devien voler parlar de rendes sinó de «regnes», referint-se al qui mana o dirigeix, per comparació amb el carreter o el cavaller que duu les regnes de l'animal.

9. Si «ni s'han adreçat» és que no s'han posat drets, és a dir, que caminen acotats, que no presenten la posició correcta. Una vegada més, manca un complement en la frase —en aquest cas, indirecte— perquè tingui sentit.

Acabem els nostres comentaris amb l'esperança que s'esmeni i es redreci, no solament el llenguatge incorrecte, sinó també tot allò «de casa» que ens amoïna. ♦

ROSER LATORRE I GAIA